

ПРОБЛЕМИ СТИЛЬОВИХ РЕМІНІСЦЕНЦІЙ ЗОВНІШНЬОГО ВИГЛЯДУ БАГАТОПОВЕРХОВИХ ЖИТЛОВИХ КОМПЛЕКСІВ КИЄВА З УРАХУВАННЯМ ВІДЕОЕКОЛОГІЇ

Современной архитектуре угрожает копирование, бездумное копирование, которое удовлетворяется воспроизведением, часто довольно плохим, оригинальных произведений. Дешевое жилье, а также «коробки», воздвигнутые посреди пустырей, всего лишь плохо повторяют то, что талантливо провозглашал Корбюзье.

Р. Бофилл

Організація середовища, в якому живе людина, і особливо її постійного місця проживання, має велике значення для закріплення та збереження її здоров'я та духовної гармонії. Те, що будеється тепер, увійде в матеріально-технічну базу ХХІ ст., і ми не повинні допускати рішень, прийнятних сьогодні, але непридатних через декілька десятків років.

Збільшення розмірів житлових будинків і значне підвищення поверховості при збереженні їх колишньої загальної форми вступають у протиріччя з необхідними умовами для нормальної життєдіяльності людини і негативно впливають на її психіку та зоровий апарат.

Проведений аналіз літературних джерел вказує на те, що питання визначення та узагальнення стильових ремінісценцій у сучасній житловій архітектурі м. Києва не розглядалося. Тому основним матеріалом для цієї роботи стали дослідження проф. В. Мироненка, проф. П. Нагорного [2], присвячені питанням формування архітектурного середовища міста; робота А. Дружиніної [3], присвячена пошукам українських національних своєрідних ознак; С. Лінди, Я. Юрика [4] – пошукам стилю в сучасній житловій забудові України; І. Араухо [5] – архітектурній композиції; Ю. Губернського, В. Міцкевича [1] – екологічним аспектам житлового середовища.

Матеріали із сучасної столичної архітектури БЖК взято з інтернет-сторінки «Архітектурного союзу», журналів «А.С.С.» та «Жилищное строительство» [6].

Сучасна проектна практика характеризується значним стильовим різноманіттям. Загалом аналіз літературних джерел засвідчує існування трьох головних напрямків у формуванні зовнішнього вигляду житла: традиційного (характеризується використанням візуально непроникних, перфорованих огорожувальних поверхонь, які диференційовані на ряд типологічних елементів, наприклад, вікон, дверей, відкритих та закритих приквартирних приміщень, елементів екозахисту і т. п.); техноцентричного (характеризується появою багатопверхових стінових панелей, різноманітних сонце-, вітро-, опадозахисних пристроїв, вдосконаленням огорожувальних конструкцій); біоцентричного (спирається на застосування ефективних криволінійних і зооморфних форм). Опрацювавши досвід формування зовнішнього вигляду житла, як вітчизняного, так і зарубіжного, можемо зробити такі висновки про зовнішній вигляд сучасних багатопверхових житлових комплексів (БЖК):

- усі три напрямки (традиційний, техноцентричний та біоцентричний) наявні в зарубіжній практиці будівництва міського житла;
- у вітчизняній практиці будівництва міського житла виявлено лише традиційний та техноцентричний підходи. Біоцентричний напрямок простежується лише у проектах молодих архітекторів і перебуває на стадії розвитку.

В архітектурному вирішенні фасадів БЖК м. Києва з початку 1990-х років запанував стильовий плюралізм. Дослідники по-різному трактують стильову спрямованість зовнішньої оболонки сучасного житла:

- 1) інтерпретація різноманітних архітектурних стилів та пошуки новітнього архітектурного образу [4];
- 2) тенденції формування української національної стилістики: стилізація, імітація, запозичення, інновація [3];

3) традиціоналізм, регіоналізм, вестернізація, сучасні авангардні течії [2].

У прикладах сучасних БЖК м. Києва, що наведені в таблиці, чітко простежуються два головні стилістичні напрямки – будинок-контекст (переважно розміщений у центральній частині міста), будинок-ремінісценція сучасних західних стилів, який може існувати і у вигляді будинку-стилізації. Часто генератором запозичення «європейського» стилю є замовник.

Будинок-контекст переважно має 22–25 поверхів. Для того, щоб відповідати навколишньому штучному середовищу, йому надають стилізованих рис українського бароко та модерну (фронтони, аркади, круглі та овальні вікна), як у житловому будинку на вул. Старонаводницькій, 4-в у м. Києві 1999–2000 року. Вертикальне композиційне зонування таких БЖК переважно триярусне. Перший ярус зазвичай займає 1–3 поверхи. Тут містяться торгові площі та приміщення громадського призначення. Він має рустовку та великі, напівовальної форми вікна. Другий ярус складається з житлових чарунок, які різняться лише формою балконів. Третій ярус – це останні 3–5 поверхів, які або повністю засклені, або містяться під дахом криволінійної форми. Будинок-контекст зазвичай слугує прототипом для наступних житлових новобудов у своєму радіусі зведення. Наприклад, житловий будинок «Хвиля» – стилістичний прототип для житлових комплексів на вул. Звіринецькій та Щорса, № 36.

Будинок-ремінісценцію сучасних західних стилів здебільшого зводять на житлових масивах м. Києва як будинок-вставку в існуючий житловий фонд-фон, чи на вільних територіях (наприклад, Харківський масив). Йому притаманні риси гайтеку та неораціоналізму, хоча більшість архітекторів відносять нові БЖК до постмодернізму. Гайтек можна впізнати в облицюванні зовнішньої стіни навісними металевими панелями та у великих площинах навісного скляного фасаду, який здебільшого формують під нахилом до площини стіни. Риси неораціоналізму простежуються у вирішенні віконних прорізів типових розмірів, що створюють одноманітно ритмовану площину фасаду. Вертикальне зонування таких БЖК схоже на будинок-контекст. Тут третій ярус може завершуватися пласким чи похилим дахом або пірамідальним наростанням останніх поверхів, у яких містяться пентхауси або офісні приміщення. Наприклад, житловий комплекс на вул. Солом'янській, № 15-А, житловий комплекс на перетині вул. П. Тичини та Дніпровської набережної, житловий комплекс на вул. Г. Тимофієвої, № 3/13.

З погляду науки відеоекології (мал. 1) жоден із двох зазначених вище стилістичних напрямків БЖК м. Києва не сприяє формуванню комфортного візуального середовища. Згідно з поглядами професора В. Філіна таке середовище існує лише в старих містах, у прикладах класичної архітектури, які створювалися за законами пропорціювання.

На фізіологічному рівні при сприйнятті комфортного візуального середовища, коли погляд зупиняється на якомусь елементі, амплітуда саккад зменшується до мінімуму. Так чергується фіксація погляду на нових і нових елементах. Людина в цей час відпочиває, нічого не розглядаючи докладно, а це означає, що й автоматизм саккад працює у своєму режимі з відповідною орієнтацією та інтервалом [7, 264]. Якщо порівнювати зовнішній вигляд і образ фасадів будинків і споруд більшості історичних епох та стилів, то привертає увагу те, що кількість різноманітних елементів і деталей, які пов'язані з композицією, перевищує можливості людського сприйняття. Але з погляду відеоекології саме деталі є основним естетичним і функціональним базисом фасаду. Охарактеризувавши типи візуального середовища, В. Філін висунув вимоги до його створення, а саме: при формуванні комфортного візуального середовища необхідно користуватися такими двома показниками:

- розмірами ясного бачення сітківки ока;
- амплітудою саккад ока (елементи на відстані не більше п'яти кутових градусів).

Також необхідно враховувати показники оптимального видимого поля, а саме:

- людина чітко розпізнає об'єкт, який уміщується у два кутових градуси;
- оптимальна відстань між об'єктами – 2,50;
- кількість однакових об'єктів $5 + 2$ (Число Міллера);
- об'єкти повині мати зовсім різну конфігурацію, як по горизонталі, так і по вертикалі;
- центральна область бачення – 1,50 (проміжки між двома сусідніми об'єктами – 0,50).

Необхідно пам'ятати, що найбільшої шкоди завдають динамічні агресивні поля. А виключення з видимого середовища рухомих стимулів призводить до змертвіння клітин мозку, які відповідають за рух.

Відповідно до вимог відеоекології архітектурне середовище повинно бути інформативним та цікавим для ока людини – від рівня силуету, загальної об'ємно-просторової композиції до

рівня деталізації та оздоблення балконів, лоджій, еркерів, віконних прорізів. При формуванні художнього образу відеоекологічного багатоповерхового житлового комплексу (ВБЖК) необхідно враховувати всі вищезазначені вимоги відеоекології та її принципи [8] – морфологію невідомого (нетрадиційна зовнішня оболонка БЖК); акцентацію об'ємів громадської функції; мішану планувальну структуру БЖК; вертикальне й горизонтальне зонування БЖК; подрібнення площини стіни в першому вертикальному ярусі БЖК; поліфонію вікон; пермакультуру; арт-терапію; обернену колористику фасаду.

Проаналізувавши зарубіжний та вітчизняний досвід формування зовнішнього вигляду багатоповерхових житлових комплексів, ми визначили два головні стильові напрямки столичної житлової архітектури – будинок-контекст і будинок-ремінісценція сучасних західних стилів. До того ж будинок-ремінісценція виникає з будинку-контексту, останній слугує шаблоном. Унаслідок цього в міському середовищі з'являється об'єкт із рисами стилізованої української національної стилістики, синтезом західних стилів з інтернаціональним смаком, і зазвичай хибним уявленням замовника про європейську панораму стилів. Імовірним шляхом вирішення художньо-образних проблем таких БЖК у м. Києві є пошуки українського національного своєрідного образу [3], відхід від «інтернаціональної стилістики», побудова площинної композиції фасадів за концепцією каденції, формування образу будинку за одним із напрямків – образ як філософія, образ як процес, образ як структура, образ як витвір мистецтва, образ як форма. Важливою проблемою формування БЖК, що пов'язана зі стилетворенням, є створення обмеженої полістилістичної системи з урахуванням вимог відеоекології, де, у свою чергу, наголошується на дотриманні золотого перетину, архітектурної біоніки, використанні декоративних елементів та малих архітектурних форм на проектуванні силуету будинку, його колористики та озеленення.

ЗОВНІШНІЙ ВИГЛЯД СУЧАСНИХ БАГАТОПОВЕРХОВИХ ЖИТЛОВИХ КОМПЛЕКСІВ (БЖК)

Житлові комплекси м. Києва

Житлові комплекси за кордоном

БЖК у центральній частині міст

ЖК на бульварі
Лесі Українки, 23

ЖК на вул. Кловський
узвіз, 5а

Башта Дунаю. Відень

ЖБ у Нью-Йорку

ЖК на вул. Звіринецькій

ЖК на вул. Шорса, 36

ЖК у Москві

ЖК у Москві

БЖК на периферії (спальні райони) міст

ЖК на вул. Луначарського

ЖБ у Бомбеї

ЖК у Чанг Хо (Тайвань)

ЖК на вул. Голосіївській

ЖК на вул. Солом'янській, 15А

ЖК у Гонгконзі

ЖБ у Гонгконзі

ЖК на розі вул. П. Тичини та Дніпровської набережної

ЖБ на вул. Г. Тимофієвої, 3/13

ЖК MBF у Пенангу (Малайзія)

ЖК у Астані

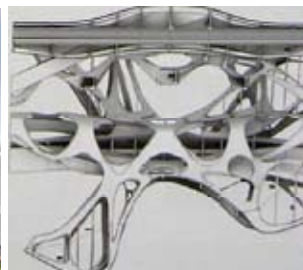
Проекти БЖК

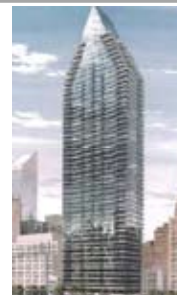
Житлово-рекреаційний комплекс між просп. М. Бажана та вул. Зарічною

ЖК на вул. Немировича-Данченка, 2

Житло майбутнього в Гонгконзі

Башта 100 у Нью-Йорку

ЖК на вул. Макарівській

Багатофункціональний комплекс у Сінгапурі

ЖК на розі вул. Ф. Ернста та І. Пулюя

Житловий, офісно-торговий комплекс на вул. А. Барбюса

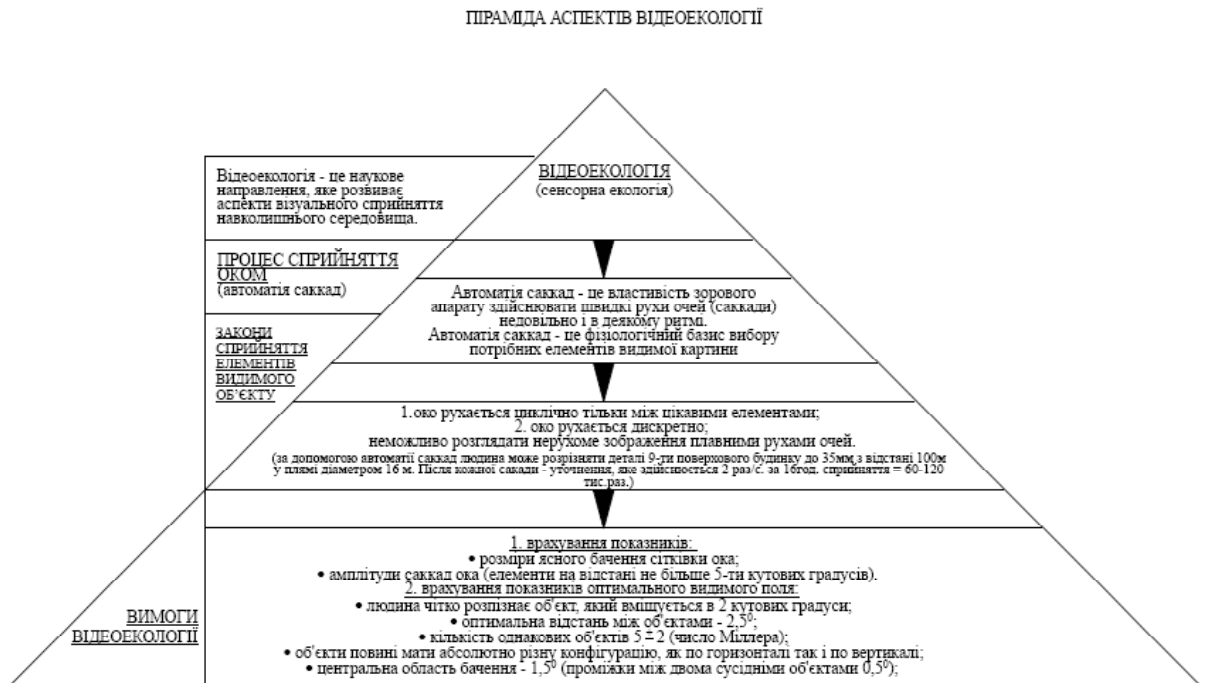

«Поворот торса» поблизу Мальме

ЖК у Астані

Мал. 1

1. Губернский Ю., Лицкевич В. Жилище для человека. — М., 1990.
2. Мироненко В., Нагорный П. Стиль и мода в процессе формирования архитектурной среды города // Электронный ресурс Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадського, м. Києва — www.nbuv.gov.ua
3. Дружиніна А. Сучасна архітектура з українськими національними своєрідними ознаками (на прикладі будинків і споруд центрального регіону України) // Вісник ХДАДМ. — Х., 2007. — № 4. — С. 36–50.
4. Лінда С., Юрик Я. Пошуки стилю в архітектурі сучасного багатоквартирного житла в Україні // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». — Л., 2007. — № 585. — С. 77–84.

5. *Араухо І.* Архитектурная композиция. — М., 1982. — С. 145—159.
6. *Янковская Ю., Чикота М.* Современные подходы к формированию облика жилища // Жилищное строительство. — 2007. — № 8. — С. 20—22.
7. *Филин В.* Видеоэкология. — М., 1997.
8. *Бачинська Л., Козлова Н.* Принципи формування об'ємно-просторової композиції багатопверхових житлових комплексів (БЖК) з врахуванням вимог відеоекології // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. — К., 2008. — № 20.

Олена Мокроусова
(Київ)

СТИЛІСТИКА КОНСТРУКТИВІЗМУ В АРХІТЕКТУРІ КИЄВА

Період національно-революційних змагань в Україні приніс розорення господарства, зокрема міського. Розвиток міста після остаточного встановлення радянської влади відбувався на тлі значних соціально-економічних перетворень. У 1922 році було прийнято декрет про націоналізацію майна в країні. Приватне будівництво зупинилося, а держава не мала коштів на ведення робіт. Значну частину житла було перетворено на комунальне, що призвело до поступового занепаду житлового фонду. Тому одним із найперших завдань нової влади в країні був ремонт житла. Кінець 1920 — 1930-ті роки стали періодом індустріалізації будівництва та проектування, що дало можливість зводити недороге житло. Крім того, радянська держава надавала перевагу розвитку промисловості, а не соціально-побутової сфери, тому перше місце в розбудові Києва зайняли промислові підприємства. За характеристикою домового фонду 1933 року 55 % території міста були вільними від забудови — Київ мав значні земельні ресурси для нового будівництва¹. Роботи здійснювали переважно житлові трести та будівельні відділення відомств. Замовниками були будівельні кооперативи, що об'єднували людей за професійними ознаками. Механізація робіт залишалася примітивною, якість будівництва загалом визнавали незадовільною².

Але цей складний післяреволюційний період характеризувався новаторством в архітектурі. Формування «нової» архітектури, яка повинна була всебічно задовольняти потреби людей і відображати в художньому вигляді творення нового світу, відбувалося на тлі суперечностей у двох стилевих тенденціях — інтерпретації відповідно до вимог часу композиційних прийомів та форм архітектурної спадщини минулого, переважно класицизму, та пошуків нових об'ємно-просторових структур і форм. Архітектори-новатори основним у споруді вважали її практичне призначення, а тому відкидали будь-які запозичення з архітектури минулого, а сучасну архітектуру уявляли в раціональному й водночас гармонійному поєднанні функції та техніки.

Творчі пошуки архітекторів у Радянському Союзі були співзвучні шуканням у світовій архітектурі. Цей напрям отримав на наших теренах назву *конструктивізму* (термін з'явився в 1920—1922 рр.) У країнах Європи він відомий також як *баухаус*. Лідерами новітніх тенденцій у 1920-х роках були Радянський Союз та Німеччина. Ідеї конструктивізму сформувалися в авангардному живопису ще на початку ХХ ст. В архітектурі до ясної конструктивної основи композиції тяжіли вже митці пізнього, т. зв. раціонального модерну. А після 1917 року нові ідеї охоче підхопило революційне покоління митців. Короткий період піднесення стилю був пов'язаний із політичними подіями, які змінили психологію людей. Новий підхід в архітектурі вдало поєднався з революційними ідеями руйнування старого світу. Один з ідеологів руху О. Ган писав «*Советский строй и его практика — единственная школа конструктивизма... Наш конструктивизм поставил ясные цели: найти коммунистическое выражение материальных сооружений*». За його ж словами «*советский конструктивизм — стройное дитя индустриальной культуры, которое высвободила пролетарская революция*»³. Провідні декларації відрізнялися амбіційністю та наївним баченням майбутнього. Ведучі радянські конструктивісти І. Леонідов, К. Мельников, В. Татлін, Л. Лисицький, брати Весніни, М. Гінзбург заперечували традиційний художньо-образний підхід до архітектурного формування. Вони вважали необхідним, насамперед, виявити в зовнішній формі конструкцію об'єкта. Так архітектура перетворювалася на функціональне проектування та будівництво⁴.